

The party is over

De nieuwste, onlangs bekend geworden cijfers van het Centraal Planbureau laten zien dat het gedaan is met de hoogconjunctuur. De economische groei valt terug, de winsten van bedrijven slinken, de bedrijfsinvesteringen stagneren en de werkgelegenheids-groei vertraagt. Aan de jarenlange daling van de werkloosheid komt een eind. Dit jaar valt de schade nog mee, omdat de Duitse hereniging nog voor een flinke toename van de export blijft zorgen. Maar 1992 belooft een moeilijk jaar te worden.

De economische recessie die de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk al enige tijd in haar greep heeft, lijkt zich nu ook over het Europese continent te gaan uitbreiden. Tot nu toe zijn de Europese landen van een inzinking gevrijwaard door de impuls van de Duitse hereniging, maar het effect daarvan ebt weg omdat de Duitse locomotief oververhit dreigt te raken en de Bundesbank aan de rem hangt. In de meeste andere landen heeft de hoge reële rente al voor een vertraging van de economische groei gezorgd. In het licht daarvan heeft de OESO haar projecties voor de tweede helft van dit jaar en de eerste helft van 1992 naar beneden moeten bijstellen. Alles wijst erop dat het einde van de hoogconjunctuur, die bijna tien jaar heeft geduurd, in zicht is.

De deels nog voorlopige cijfers van het CPB laten ook zien dat de conjuncturele teruggang het kabinet-Lubbers/Kok ernstig in de problemen brengt. Het financieringstekort van het Rijk dreigt volgend jaar *f* 5 miljard hoger uit te komen dan het volgens het regeerakkoord zou mogen zijn. De collectieve-lastendruk loopt als gevolg van de lastenverzwarende maatregelen die het kabinet in het kader van de tussenbalans heeft genomen, dit jaar al met 1,25% op. De daling van de werkloosheid stukt. En ook voor de koopkracht ziet het er volgend jaar slecht uit. Het vereist weinig fantasie om zich voor te stellen dat deze resultaten de regeringscoalitie zwaar op de proef zullen stellen.

Het kabinet zit verstrikt in wat Planbureau-directeur Zalm de 'gouden driehoek' van het regeerakkoord heeft genoemd. Om het financieringstekort te verminderen moet het kabinet bezuinigen op de inkomensoverdrachten, maar dat gaat ten koste van de koopkracht van met name uitkeringsgerechtigden. Wil het kabinet de koopkracht van deze kiezersgroep sparen, dan moeten de belastingen omhoog, maar dat is in strijd met het doel de collectieve-lastendruk te stabiliseren. Dit laatste is nodig om de groei van de werkgelegenheid te bevorderen en op die manier het draagvlak van de economie te versterken. Wil het kabinet de werkgelegenheid bevorderen en de koppeling handhaven, dan mogen de contractlonen nauwelijks stijgen, maar om dat te bewerkstelligen moet het kabinet ingrijpen in de loonvorming. Dat heeft tot gevolg dat de sociale partners het overleg met het kabinet opzeggen. Daarmee komt de uitvoering van maatregelen ter bestrijding van het ziekteverzuim en de arbeidsongeschiktheid

in gevaar. Het mislukken daarvan zorgt er op zijn beurt weer voor dat de doelstellingen met betrekking tot het verminderen van het financieringstekort en het stabiliseren van de collectieve-lastendruk niet worden gehaald.

Steeds sterker breekt het kabinet op dat het niet ondubbelzinnig heeft gekozen voor het versterken van de economische structuur. De keuze voor koopkrachtbehoud en herstel van de koppelingen heeft er bij de tussenbalans reeds toe geleid dat het kabinet zijn toevlucht moest nemen tot lastenverzwaring om de begrotingsproblemen de baas te worden. Hierdoor ontbreekt het echter aan financiële ruimte om de loonmatiging met lastenverlichting te ondersteunen. Dat het in de afgelopen jaren wel lukte om de verschillende, deels met elkaar strijdige doelstellingen simultaan te verwezenlijken, was alleen te danken aan de hoogconjunctuur. Nu de conjunctuur over haar hoogtepunt heen is, loopt het beleid echter spaak.

Daar komt nog bij dat er ook over andere speerpunten van het kabinetsbeleid, zoals de sociale vernieuwing, het milieubeleid en het verbeteren van de verhouding tussen het aantal werkenden en niet-werkenden, weinig opwekkends valt te vermelden. Het kabinet heeft onlangs laten weten dat de tweede fase van de sociale vernieuwing van start kan gaan, maar niemand had nog in de gaten dat fase I al was begonnen. Tevens werd bekend dat ondanks alle vrome woorden over het milieu het aantal autokilometers de laatste jaren met 10% meer is gestegen dan voorzien en dat het energieverbruik met 2% meer is gegroeid. Bovendien schijnt men nauwelijks te weten hoe het milieubeleid effectief vorm kan worden gegeven. Misschien dat het teruglopen van de conjunctuur het kabinet op dit punt een handje kan helpen. Dat er ook weinig schot zit in het beleid om het hoge ziekteverzuim en de groei van het aantal arbeidsongeschikten te verminderen, is genoegzaam bekend.

Volgens een gevlugeld woord van minister Andriessen moet 'het huis op orde' zijn als de conjuncturele kentering zich aandient. Helaas is het kabinet nog niet klaar met het op orde brengen van de openbare financiën, het verminderen van de inactiviteit, het op gang brengen van de sociale vernieuwing, het op poten zetten van het milieubeleid en het versterken van de Nederlandse concurrentiepositie in een verenigd Europa. Het valt te vrezen dat de recessie de uitvoering van het beleid verder zal vertragen. Het jaar 1992, dat in Europa zo'n magische klank heeft, zou daardoor wel eens op een anticlimax kunnen uitlopen.

L. van der Geest